

პროკურემენტის როლი ინოვაციური კონკურენციის პირობებში

ნინო ქიტუაშვილი,
სტუდენტ-დოქტორანტი

რეზიუმე

ქვეყნის ეკონომიკაზე სახელმწიფოს ზემოქმედების ერთ-ერთი მთავარი ბერკეტი სახელმწიფო შეკვეთებისა და შესყიდვების სისტემაა. ბიუჯეტის საკმაოდ მნიშვნელოვანი ნაწილი სახელმწიფო შესყიდვებზე იხარჯება, რის გამოც ეს უკანასკნელი ეკონომიკის მართვის ქმედით ინსტრუმენტად გვევლინება.

სახელმწიფო შესყიდვისა და შეკვეთების სუბიექტებისათვის საქონლის, სამუშაოებისა და მომსახურების მიწოდების წესებს, ასევე, მართვის ეფექტურობის, ფინანსური ნაკადების გამჭვირვალობისა და კორუფციის თავიდან აცილების უზრუნველყოფის საშუალებას პროკურემენტი წარმოადგენს. პროკურემენტი თავის თავში აერთიანებს როგორც სამართლებრივი ბუნების ასევე ეკონომიკური ხასიათის ელემენტებს, რომლებიც მაქსიმალურად სამართლიანი კონკურენტული გარემოს ჩამოყალიბების შემთხვევაში, პროგრესული მექანიზმების გამოყენებით, ინოვაციური პროდუქციის შესყიდვის შესაძლებლობას იძლევა.

საკვანძო სიტყვები: სახელმწიფო შეკვეთა; სახელმწიფო შესყიდვა; პროკურემენტი; ინოვაციური პროდუქცია; ტენდერი; კონკურსი; ხელშეკრულება; კორუფცია.

PROCUREMENT ROLE IN THE CONDITIONS OF THE INNOVATIVE COMPETITION

ARTICLE

Innovative activities take the important place in economy of developed leading world powers. The system of public administration performs generally stimulating and regulating functions. Public administration is a basis of upgrade and scientific and technological up-dating of economy since public financing of applied researches and development can be carried out in the form of the state order. It is necessary that contracts were concluded on the basis of open, correctly organized competitive auction. Laws of Georgia, „About government procurement“, „About state ownership“, etc. set identical rules and procedures of placing orders for delivery of goods, performance of work and rendering services and also on development, production and delivery of a difficult technique or technical systems, execution of research and development. In recent years procedures of development of the state orders were repeatedly

revised, but instruments of planning, regulation and execution of the state order for innovative products are almost not developed. Thus, it is possible to claim that the modern innovative activities need state regulation, development of innovative procurement.

Keywords: State order; Government procurement; Procurement; Innovative production; Tender; Competition; Contract; Corruption.

* * * *

განვითარებული ეკონომიკის ქვეყნებში XX საუკუნის მეორე ნახევრიდან მნიშვნელოვნად გაფართოვდა სახელმწიფოს ფუნქციები მრეწველობაში. ქვეყნის ეკონომიკაზე სახელმწიფოს ზემოქმედების ერთ-ერთი მთავარ ბერკეტს სახელმწიფო შეკვეთებისა და შესყიდვების სისტემა წარმოადგენს. ბიუჯეტის საკმაოდ მნიშვნელოვანი ნაწილი სახელმწიფო შესყიდვებზე იხარჯება, რის გამოც ეს უკანასკნელი ეკონომიკის მართვის ქმედით ინსტრუმენტად გვევლინება. სახელმწიფო შესყიდვები მიმართულია მისაღებ ფასად იმ ხარისხისა და რაოდენობის საქონლის, სამუშაოებისა და მომსახურების მისაღებად, რაც სახელმწიფო შეკვეთებისა და შესყიდვების სუბიექტების მოთხოვნილებების მაქსიმალურად ეფექტურად დასაკმაყოფილებლად აუცილებელია.

შესყიდვები საქართველოში რეგულირდება „სახელმწიფო შესყიდვების შესახებ“ საქართველოს კანონით, რომლის თანახმად, სახელმწიფო შესყიდვა წარმოადგენს კანონით დადგენილ შემთხვევებში ელექტრონული ან სხვა საშუალებების გამოყენებით შემსყიდველი ორგანიზაციის მიერ ნებისმიერი საქონლის, მომსახურებისა და სამშენებლო სამუშაოს შესყიდვას, რომელიც ფინანსდება საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტისა და სახელმწიფო ბიუჯეტში კონსოლიდირებული სახსრებით, ავტონომიური რესპუბლიკებისა და ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულის ბიუჯეტის სახსრებით, საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტის, ავტონომიური რესპუბლიკებისა და ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულების დაფინანსებაზე მყოფი ორგანიზაციებისა და დაწესებულებების სახსრებით, საჯარო სამართლის იურიდიული პირის (გარდა წევრობაზე დაფუძნებული საჯარო სამართლის იურიდიული პირებისა და რელიგიური გაერთიანებებისა) სახსრებით, აგრეთვე იმ საწარმოს სახსრებით, რომლის აქციათა ან წილის 50%-ზე მეტს ფლობს სახელმწიფო ან ადგი-

ლობრივი თვითმმართველობის ორგანო [1].

სახელმწიფო შესყიდვების საშუალებით სახელმწიფო მმართველობის ორგანოები სახელმწიფო შეკვეთას ახორციელებენ.

სახელმწიფო შეკვეთა წარმოადგენს სახელმწიფო ბიუჯეტის ხარჯზე სახელმწიფოს მიერ დადებული ხელშეკრულებებისა და კონტრაქტების ერთობლიობას საქონლის, სამუშაოებისა და მომსახურების მიწოდების მიზნით.

ტენდერებისა და კონკურსების ჩატარების ძირითადი მიზანი პრეტენდენტების მოზიდვის გზით კონკურენციის ამაღლებაა. ამასთანავე, კონკურენციის ზრდის წინაპირობას ხელშეკრულებების მაქსიმალურად ხელსაყრელი პირობების შეთავაზება წარმოადგენს. პრეტენდენტების მაქსიმალური რაოდენობა, ერთი მხრივ, კონკურენციის აუცილებელი პირობაა, მაგრამ არა ერთადერთი. ეფექტურ კონკურენტულ გარემოს იმ პროცედურების სისტემა ქმნის, რომელიც პრაქტიკაში პროკურემენტის სახელითაა ცნობილი [2; 89].

პროკურემენტი (ინგლ. *procurement* - შესყიდვა, მიწოდება, მომარაგება), წარმოადგენს იმ პრაქტიკული მეთოდების სისტემას, რომლებიც საქართველოში სახელმწიფო შესყიდვების, სახელმწიფო შეკვეთების განთავსებისა და სახელმწიფო ქონების განკარგვის პროცესში შემსყიდველი სუბიექტების მოთხოვნილებების მაქსიმალურად ეფექტურად დაკმაყოფილების მიზნით გამოიყენება.

სახელმწიფო პროკურემენტი - პროკურემენტის ნილობრივად ყველაზე მოცულობითი ნაწილია, რომელიც სახელმწიფო შეკვეთისა და შესყიდვის სუბიექტებისათვის აწესებს საქონლის, სამუშაოებისა და მომსახურების მიწოდების წესებს, ასევე, სახელმწიფო ქონების რეალიზაციის პროცესში მართვის ეფექტურობის, ფინანსური ნაკადების გამჭვირვალობისა და კორუფციის თავიდან აცილების მიზნებს უზრუნველყოფს.

სახელმწიფო პროკურემენტი აქტიურად გამოიყენება ევროკავშირის ქვეყნებში (ძირითადი ნორმატიული აქტი *Communiti lav*) და ამერიკის შეერთებულ შტატებში (*Federal Acquisition Regulation*). საქართველოში სახელმწიფო პროკურემენტის პროცედურების ნორმატიულ აქტებს წარმოადგენს: საქართველოს კანონი „სახელმწიფო შესყიდვების შესახებ“, საქართველოს კანონი „სახელმწიფო ქონების შესახებ“ და ა. შ.

ვინაიდან სახელმწიფო შეკვეთებისა და შესყიდვების პროცესში სუბიექტთა ინტერესების დაკმაყოფილება ელექტრონული სახელმწიფო შესყიდვის (კონკურსის, ელექტრონული ტენდერისა და კონსოლიდირებული ტენდერის) ორგანიზების ძირითად მიზანს წარმოადგენს, პროკურემენტი ამ მიზნების განხორციელების პროცედურად გვევლინება.

პროკურემენტის პროცედურების განხორციელებისას მხედველობაშია მისაღები, რომ ყველა პროექტი და კონტრაქტი, მიუხედავად მათი პროცედურების, ერთი შეხედვით, იდენტურობისა უნიკალურია. ყველა კონტრაქტს აქვს თავისებურება და სპეციფიკა, რომელთა გაუთვალისწინებლობა გარდაუვალ დანაკარგებს იწვევს. იმისთვის, რომ სახელმწიფო შესყიდვებისა და შეკვეთების პროცედურების საშუალებით მიღწეულ იქნას დასახული მიზნების შესრულება, საქართველოს პირობებში პროკურემენტი იყენებს შემდეგ პრინციპებს: რაციონალური ხარჯვა, ჯანსაღი კონკურენცია, არადიკრიმინაციულობა და თანასწორობა, საჯაროობა, ერთიანი სისტემისადმი ნდობა [1].

ჩამოთვლილი პრინციპების რეალიზაციისას მნიშვნელოვანია კომპლექსურობის დაცვა. რომელიმე მათგანისათვის გადაჭარბებული მნიშვნელობის მინიჭება შეკვეთებისა და შესყიდვების პროცედურებში დისჰარმონიას და გარდაუვალ დანაკარგებს იწვევს. სამწუხაროდ, საქართველოს კანონის „სახელმწიფო შესყიდვების შესახებ“ საფუძველზე განხორციელებული პროცედურებით პრიორიტეტი მინიჭებული აქვს ფულადი სახსრების რაციონალური ხარჯვის უზრუნველყოფის პრინციპს, უფრო ნაკლები - ეფექტურობას.

თუ გავითვალისწინებთ იმ გარემოებას, რომ სახელმწიფო შეკვეთისას პროკურემენტი წარმოადგენს შემკვეთის, ესე იგი სახელმწიფოს ინტერესების უზრუნველყოფის პროცედურას და ამ საქმიანობის შედეგს სახელმწიფო შეკვეთების ფორმირების, განთავსებისა და შესრულების ორგანიზების პროგრესული მექანიზმების გამოყენებით ინოვაციური პროდუქციის შესყიდვა წარმოადგენს, პროკურემენტი ინოვაციურად წარმოგვიდგება (ინოვაციური პროკურემენტი) [3, 92].

უმნიშვნელოვანესი ინოვაციური პროექტებისა და პროგრამების, ისევე როგორც ნებისმიერი სახელმწიფო კონტრაქტების, დაფინანსება ხორციელდება ტენდერების (კონკურსების) და აუცილებელი საექსპერტო შეფასების საფუძველზე. მათი შერჩევის ძირითად კრიტერიუმს მოსალოდნელი საბიუჯეტო და სამეცნიერო-ტექნიკური ეფექტურობა წარმოადგენს. საბიუჯეტო ეფექტურობა, პირველ რიგში, განისაზღვრება პროექტის დასაფინანსებელი საბიუჯეტო დანახარჯებისა და მისი რეალიზაციის შედეგად მიღებული საგადასახადო შემოსავლების შეფარდებით. სამეცნიერო-ტექნიკური ეფექტურობა, თავის მხრივ, განისაზღვრება სამეცნიერო და ტექნიკური გადამწყვეტილებების ინოვაციურობით და მისი სამეურნეო, სამხედრო და სხვა სფეროებში გამოყენების შესაძლებლობით, რაც უნდა დასტურდებოდეს ექსპერტიზის დასკვნებით [4, 43]

ინოვაციურ პროდუქციაზე შეკვეთების მარ-

თვა, დაწყებული შეკვეთის ყველა ელემენტის აუცილებლობის დასაბუთებიდან და სახელმწიფო კონტრაქტის (ხელშეკრულების) შესრულების ყველა ეტაპის კონტროლით დამთავრებული, უნდა ხორციელდებოდეს რთული საინვესტიციო პროექტების მართვის ანალოგიურად.

ამასთან დაკავშირებით აქტუალურია ინოვაციური პროდუქციის სახელმწიფო შეკვეთების პროგრამულ-მიზნობრივი მართვა, რა დროსაც საბიუჯეტო რესურსების სწორი და დროული გადამისამართება საზოგადოების მოთხოვნების დაკმაყოფილებას უზრუნველყოფს.

პროგრამულ-მიზნობრივი მართვის ძირითად დოკუმენტს ისეთი უწყებრივი პროგრამა უნდა წარმოადგენდეს, რომელიც რიგი უპირატესობებით გამოირჩევა. მათ შორის: ფუნქციონალური და უწყებრივი ურთიერთკავშირის ხარჯზე, დაგეგმარებისა და ანგარიშების პროცედურების სიმარტივე; მოქმედებებზე და მიღებულ შედეგებზე პასუხისმგებელი ერთი სუბიექტი და ა. შ.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ პროკურემენტი წარმოადგენს იმ ინსტრუმენტებისა და ხერხების ერთობლიობას, რომლებიც გამოიყენება სახელმწიფო შეკვეთების პროცესში და მაქსიმალურად უზრუნველყოფს შემსყიდველის ინტერესებს. პროკურემენტი თავის თავში აერთიანებს როგორც სამართლებრივი ბუნების (რადგან ტენდერებისა და კონკურსების ორგანიზებისა და შეკვეთების განთავსების პირობები კანონითაა გათვალისწინებული), ასევე ეკონომიკური ხასიათის ელემენტებს, რომლებიც მაქსიმალურად სამართლიანი კონკურენტული გარემოს ჩამოყალიბების საშუალებას იძლევა. „შედეგზე ორიენტირებული მართვის“ მიდგომის შესაბამისად, განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება შედეგს, რომელიც პროცედურების

ორგანიზების ჩამოყალიბებული პროცესის შემნობით დაგეგმარების, განთავსების, შესრულებისა და კონტროლის ეტაპებზე მიიღება. ამ თვალსაზრისით ინოვაციური პროდუქციის შესყიდვა პროკურემენტის ინოვაციურობაზე მიუთითებს.

სახელმწიფო კონკურსის მიზნებისა და ამოცანების გათვალისწინებით, შეფასება შესაძლოა განხორციელდეს როგორც წინასწარი, ასევე ფაქტობრივი მონაცემების გათვალისწინებით. სახელმწიფო ორგანიზაციებისა და სამეწარმეო სტრუქტურების ურთიერთობების ინტეგრალური შედეგი მოცემულ პერიოდში სახელმწიფო შეკვეთებისა და შესყიდვების პროცესის ყველა მონაწილის ურთიერთშეთანხმებული მოქმედებების დამატებითი ეფექტის სახით შეიძლება გაიზომოს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს კანონი სახელმწიფო შესყიდვების შესახებ. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/31252>.
2. Турсунова Ю. С. Прокьюремент как специальная учебная дисциплина // Владивосток: Изд-во ВГУЭС, 2003. С. 89.
3. Каранатова Л. Г. Формирование эффективного механизма управления государственными заказами: вопросы теории и практики: монография. – СПб.: Изд-во СЗАГС, 2010.
4. Киселев Ю. М. Оценка финансового инновационного потенциала промышленных предприятий // ЭКО. 2001. № 3. С. 43.